

ren. Het kan dan ook niet ontkend worden dat de analyse van de groei van een verdeelde naar een meer homogene samenleving tot een heel vlot leesbaar verhaal is uitgegroeid.

De aanpak heeft echter ook een paar nadelen. De auteur bepaalt uit de veelheid literatuur datgene dat relevant is voor zijn verhaal, en focust daarop in sterke mate. Het is een werkwijze die een eclectische keuze oplevert. Zo vind ik het bijvoorbeeld jammer dat de politieke elite heel prominent aanwezig is, maar de uitermate belangrijke economische elite onderbelicht blijft. Op de concrete interactie tussen economische en politieke strategieën wordt overigens weinig systematisch ingegaan. Genuanceerde contextualisering van complexe fenomenen kunnen op deze wijze evenmin altijd even grondig aangegeven worden. Bij de behandeling van het negentiende-eeuwse radicalisme en bij de analyse van de abortusproblematiek viel me dit onder meer op. Ook de ontleding van de collaboratie tijdens de Tweede Wereldoorlog blijft aan het oppervlak, terwijl het kolonialisme en de dekolonisatie in diezelfde vage, omzichtige sfeer baden. Vooral met betrekking tot de recente ontwikkelingen is het bovendien niet altijd even gemakkelijk om goed afgebakende periodes te onderscheiden. Zo vraag ik me af of de vredes- en antikernbeweging niet veeleer thuishoort in het hoofdstuk over de 'nieuwe sociale bewegingen'. Een 'onderkoelde ideologie' — de titel van het hoofdstuk waarin ze nu geïntegreerd is — kan men deze beweging immers bezwaarlijk noemen. Het comparatieve perspectief mis ik eveneens. Nu krijgen we wel een heel Nederlands verhaal te lezen, terwijl de meeste ontwikkelingen zich op nagenoeg dezelfde wijze manifesteerden in de omliggende landen. De krachtige parallellen met België bijvoorbeeld, vielen me meer dan eens op.

Deze enkele kritische bemerkingen doen echter op geen enkele wijze afbreuk aan het feit dat P. de Rooy een originele synthese van hoog niveau heeft geschreven, met heldere, rake omtredingen en interpretaties en waarin de verschillende periodes tot een treffend geheel worden samengebracht, met het moderniseringsthema als dé leidraad.

Els Witte

H. C. Wytzes, *En het geld verantwoordt alles. Een financiële geschiedenis van het Koninkrijk der Nederlanden* (Amsterdam: VU uitgeverij, 2002, 421 blz., ISBN 90 5383 769 8).

Over de financiële geschiedenis van ons land is — zeker ook in het afgelopen decennium — veel geschreven. Het prijzenswaardige van het werk van Wytzes (voorheen onder andere hoogleraar financiering van ondernemingen en kroonlid van de SER) is, dat hij een synthese heeft weten te maken van een vijftal uiteenlopende, maar samenhangende onderwerpen.

Deel I behandelt de openbare financiën van 1813 tot 2000. Die blijken in de jaren van koning Willem I van een verbijsterende ondoorzichtigheid te zijn geweest. De baten uit Indië moesten het land in de jaren na zijn bewind voor een bankroet behoeden. Daarnaast zorgde een waaier van belastingen voor de nodige inkomsten, die vanaf 1805 onder de fraaie titel 'De rijksbelastingen, van afstandelijk tot innige omhelzing' in deel II ter sprake komen. Hierna behandelt de auteur de gulden als metgezel van de burger tot 2002, terwijl de Nederlandsche Bank als zogenoemde constante factor in deel IV aan de orde komt. Tenslotte volgt een beknopte en overzichtelijke uiteenzetting over de geschiedenis van het bank- en spaarwezen in de negentiende en twintigste eeuw.

Mijns inziens is de opzet van Wytzes zeer geslaagd. Hij heeft zich kennelijk de nodige tijd gegund om op grondige wijze van de allerminst eenvoudige deelonderwerpen kennis te nemen en de resultaten in een meestal helder en prettig leesbaar betoog neer te leggen. Niettemin

moet de lezer bij tijd en wijle opsommingen van cijfers en namen van personen of instellingen verstouwen, die in tabelvorm beter tot hun recht zouden komen. Verder geloof ik dat leken op het gebied van financiële geschiedenis in eerste instantie beter kennis kunnen nemen van de in 1997 verschenen beknoptere M. 't Hart, e. a., ed., *A financial history of the Netherlands*. Enkele specifieke opmerkingen betreffen de valuta- en de bankgeschiedenis. Wytzes stelt (181) dat de muntwet van 1816 geen bijzonder doordacht geheel was, maar hiermee ziet hij de *Bedenkingen over het muntwezen* (Utrecht: Het Nederlands Muntmuseum, 1997) van de door hem in een ander verband (392) genoemde geleerde J. H. van Swinden over het hoofd. De schrijver kwalificeert hierdoor het gouden tientje van die tijd ten onrechte als 'standaardmunt' (186). Verder verzuimt hij op bladzijde 347 te vermelden dat de Nationale Handelsbank tot 1950 dezelfde instelling was als de tevoren (333) ter sprake gekomen Nederlandsch-Indische Handelsbank.

Een 'cosmetische' tekortkoming is het nogal eens weglaten van voorletters van personen, die voor de eerste maal worden genoemd. Ook de literatuurlijst bevat enige onnauwkeurigheden. W. Eizinga (407) is Eizenga en J. Ridder (415) moet zijn J. de Ridder. Tenslotte zal het werk van E. den Dunnen en S. de Wilde over het geld- en valutamarktbeleid (407) van recenter datum zijn dan 1896. Deze kleine punten van kritiek nemen niet weg dat Wytzes een indrukwekkend en vooral ook nuttig boek heeft geschreven.

W. L. Korthals Altes

A. Aalders, *Met gevelde lans en losse teugel. Kozakken in Nederland 1813-1814* (Bedum: Egbert Forsten & Profiel, 2002, 151 blz., €26,50, ISBN 90 7678 104 4).

Aanzet tot deze publicatie is een aan de auteur verteld verhaal uit de kozakkentijd, dat al vier generaties lang van moeder op dochter was doorgegeven. Nieuwsgierig geworden naar meer van dergelijke verhalen, dook Aalders de archieven in, las vele volksverhalen, kranten en tijdschriften en verdiepte zich in nagelaten egodocumenten. Gezien de korte periode dat de kozakken in ons land zijn geweest, was het aantal verhalen dat de auteur opdiepte bijzonder groot.

Met gevelde lans en losse teugel is samengesteld uit vijftien hoofdstukken en is thematisch van opbouw. Elk hoofdstuk bestaat uit twee delen. In het eerste deel wordt het verloop van de bevrijding van ons land, en het gedrag van de kozakken ten aanzien van de Nederlanders, zoals die in historische bronnen staan beschreven, weergegeven. Het tweede deel bevat de volksverhalen en berichten.

In deze uitgave gaat de auteur niet alleen op zoek naar een verklaring voor het ontstaan van het relatief grote aantal kozakkenverhalen, ook het feit dat deze verhalen uit 1813-1814 nu nog steeds worden doorverteld, intrigeerde de schrijfster. Daarnaast verdiepte ze zich in de vraag, waarom in de volksverleveringen bijna altijd een negatief beeld van de kozakken is gegeven. Terecht vraagt de auteur zich dan ook af, waar de typering barbaars en meedogenloos vandaan komt. Waarheid of mythe is de hamvraag hierbij. Bij haar zoektocht naar de oorzaken en oorsprong van deze negatieve beeldvorming gaat zij uitgebreid in op de geschiedenis van dit steppen volk. Daarnaast wordt ook ruime aandacht besteed aan hun gedrag, geloof, eetgewoonten, kleding, wapens en houding ten aanzien van vrouwen.

Op 9 november 1813 vielen de kozakken Gramsbergen binnen. Al op 12 november galop-